

MANIFESTO

RAKYAT

"Suara Rakyat, Manifesto Rakyat"

9595

manifestorakyat2021.org

gbM
Gabungan Bertindak
Malaysia

CSO
PLATFORM FOR REFORM

PERDANA
LEADERSHIP
FOUNDATION
YAYASAN
KEPIMPINAN
PERDANA

19/2/2022

Hak Cipta Terpelihara © 2022 Manifesto Rakyat

Hak cipta laporan ini adalah milik Manifesto Rakyat. Keseluruhan atau mana-mana bahagian laporan ini boleh diterbitkan semula dengan syarat pengakuan sumber dilakukan atau dengan kebenaran Manifesto Rakyat. Manifesto Rakyat tidak menggalas tanggungjawab, waranti dan liabiliti, sama ada tersurat atau tersirat melalui pengeluaran semula penerbitan ini tanpa kebenaran Manifesto Rakyat. Pemberitahuan tentang sebarang penggunaan laporan ini adalah dikehendaki.

Diterbitkan di Malaysia oleh

PUSAT KOMAS

A-2-10, Jalan Sungai Jernih 8/1

Seksyen 8, 46050 Petaling Jaya

Selangor Darul Ehsan, Malaysia

Tel/Fax: +603-79685415

Email: info@komas.org

Laman Sesawang: www.komas.org

Grafik dan Seni Reka oleh

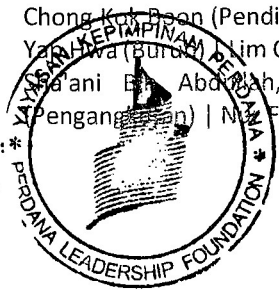
Nizam Andan

Reka bentuk logo Manifesto Rakyat oleh

Lee Ching Ching

Penulisan disumbangkan oleh

Ryan Chua, Helen Ting Mu Hung, Jeremy Robeiro (Identiti Budaya & Keharmonian Agama) | Wathshlah Naidu, Nalini Elumalai (Kebebasan Berekspresi) | Firdaus Husni, Anusha Arumugam (Hak Asasi Manusia) | Rusni Tajari, Abinaya Dhivya Mohan, Lilian Kok (Wanita) | Tan Wee Hieng (Belia) | Wong Poai Hong, Thulasi Munisamy, Cathryn Anila, Melani Yeoh, Srividhya Ganapathy, Raj Abdul Karim, Bina Ramanand, Melinda Anne Sharlini, Corina Robert Managharam, Gill Raja, Mariammah Subramaniam (Kanak-kanak) | Meera Samanther, Brian Lariche (Orang Kurang Upaya) | Tijah Yok Chopil (Orang Asli) | Irene Xavier, Adrian Pereira (Pekerja Migran) | Maalini Ramalo (Individu-individu Tanpa Dokumen) | Tham Hui Ying (Pelarian & Pencari Suaka) | Chong Yee Shan (Gender) | Cherlanne Patrick, Nelson Dino, Mohd Asraf Sharafi (Sabah) | William Mangor (Sarawak) | Danesh Prakash Chacko, Thomas Fann, Mohd Asraf Sharafi (Pembaharuan Parlimen & Pembaharuan Pilihanraya) | Andrew Khoo (Pembaharuan Kehakiman) | May Leong (Anti-Korupsi) | Jayanath Appudurai (Keadilan Ekonomi) | Tan Ai Mei, Suguna Papachan, Chong Kut Boon (Pendidikan) | Jeffrey Phang (Demokrasi Tempatan) | Irene Xavier, Ng Yan Hua (Buruh) | Nim Chee Han, Akmal Syafiq (Kesihatan) | Leela Panikkar, Muhammad Anani Bin Abdullah, Siti Fatimah Jafar (Alam Sekitar) | Chong Yoong Wai (Pengangkutan) | Nur Fitri Amir Muhammad (Pertanian)

PUSTAKA PERDANA

1014008

PERDANA LEADERSHIP FOUNDATION
YAYASAN KEPIMPINAN PERDANA

Disusun oleh
Sekretariat Manifesto Rakyat
Disunting oleh
Chuah Siew Eng & Lim Su Lin
Diterjemah oleh
Andi Suraidah & Rayner Yeo

Perpustakaan Negara Malaysia / Data Pengkatalogan-dalam-Penerbitan
Manifesto Rakyat
ISBN XXX

Dicetak Oleh:

Fussian Advertising & Printing Sdn. Bhd.

(Pejabat)

No. 26 & 28, Jalan Vivekananda,
Brickfields, 50470 Kuala Lumpur.

(Kilang)

No. 57, Jalan PBS 14/3,

Taman Perindustrian Bukit Serdang
43300 Seri Kembangan, Selangor.

Tel : 603.2260.5511

Fax : 603.2273.1190

Laman Sesawang: <https://www.fussianadvertising.com.my/>

Kandungan

Senarai Singkatan	i
Kata Pengantar oleh Gabungan Bertindak Malaysia	iii
Kata Pengantar oleh CSO Platform for Reform	v
Tentang Manifesto Rakyat	vii

Tonggak 1 Manifesto Rakyat: Perpaduan dalam Kepelbagaian/Bangsa Malaysia	1
---	----------

1: Identiti Budaya & Keharmonian Agama	1
---	----------

Pengenalan	1
------------------	---

I: Identiti Nasional & Keluhuran Perlembagaan yang Inklusif	1
---	---

1. Mengintegrasikan kecelikan perlembagaan dan menghormati hak individu lain ke dalam kurikulum persekolahan
2. Mengubahsuaikan kurikulum sejarah dan buku teks bagi menggalakkan rasa kekitaan kebangsaan bersama.
3. Mengadakan kempen pendidikan melalui saluran rasmi kerajaan untuk meningkatkan kecelikan perlembagaan dan mempopularkan naratif sejarah yang lebih inklusif.
4. Mengkaji semula perundangan Syariah supaya selaras dengan Perlembagaan Persekutuan dan prinsip hak asasi manusia yang berkaitan.
5. Mengkaji dan menyemak keberkesanan Pelan Tindakan Perpaduan Nasional dan Rangka Tindakan Perpaduan Nasional, dan memperhalusinya secara berkala untuk memberi tumpuan kepada menggalakkan perpaduan nasional dan bukannya simbolisme semata.
6. Mengembalikan fungsi Kementerian Perpaduan kepada fokus asalnya.

II: Penghormatan terhadap Martabat dan Keadilan Manusia	3
---	---

7. Tubuhkan Suruhanjaya Keharmonian dan Perdamaian Nasional.....	4
8. Semak dan rombak langkah tindakan afirmatif berasaskan kaum sedia ada.....	4
9. Melaksanakan dasar yang menggalakkan perwakilan yang pelbagai termasuklah wakil kumpulan minoriti dalam badan pembuat keputusan di semua peringkat kerajaan.	5
III: Budaya & Bahasa Minoriti	5
10. Menyediakan sokongan institusi kepada golongan minoriti Orang Asli/Asal untuk memelihara bahasa dan budaya serta meningkatkan prestasi akademik mereka.....	6
11. Peruntukkan sumber yang mencukupi untuk pembangunan holistik Orang Asli/Asal.....	6
IV: Kewarganegaraan Inklusif & Demokratik.....	7
12. Perkukuh pendidikan kewarganegaraan demokratik di sekolah.	7
Kata-kata Penutup	7
Manifesto Rakyat Tonggak ke-2: Mempromosikan, Memperbaiki & Mempertahankan Hak & Kebebasan Sipil.....	9

2a: Kebebasan Berekspresi..... 9

Pengenalan	9
I: Rangka Kerja Perundangan tentang Kebebasan Bersuara	10
1. Hentikan segera ugutan, gangguan dan sekatan terhadap wartawan, pembela hak asasi manusia dan pelaku masyarakat sivil lain di Malaysia yang menggunakan hak mereka untuk bersuara, membantah dan menuntut ketelusan daripada kerajaan.	10
2. Melaksanakan moratorium serta-merta ke atas penggunaan, dan bergerak ke arah pemansuhan, undang-undang yang menyekat kebebasan bersuara.	10

3. Pembaharuan atau pindaan Seksyen 504 dan 505(b) Kanun Keseksaan, yang mempunyai peruntukan yang terlalu luas untuk menjenayahkan ucapan yang membawa kepada pelanggaran "keamanan awam" dan "ketenangan awam".....	11
4. Pembaharuan Akta Universiti dan Kolej Universiti 1971 berhubung dengan kebebasan pelajar untuk bersuara.	11
5. Membangunkan garis masa yang konkrit dan pelan tindakan ke arah penyegeraan ratifikasi perjanjian hak asasi manusia antarabangsa.....	11
6. Hanya sekat kebebasan bersuara dan berhimpun jika wujud asas undang-undang ke atasnya dan benar-benar perlu dan mematuhi norma hak asasi manusia.....	11
7. Fokus pada pendidikan dan penyebaran maklumat awam menentang "berita palsu".....	12
II: Rejim Maklumat Progresif	12
8. Gubal undang-undang hak untuk mendapatkan maklumat tanpa berlengah lagi dan hapuskan undang-undang kerahsiaan yang menyekat ekspresi.....	12
9. Kaji dan pinda Akta Perlindungan Pemberi Maklumat 2010 untuk meluaskan skop imuniti.....	12
III: Persekitaran yang Membolehkan bagi Mempromosikan Kebebasan Media	13
10. Gugurkan semua siasatan dan berikrar untuk menghentikan semua tindakan ugutan terhadap media dan wartawan.	13
11. Merealisasikan cadangan penubuhan Majlis Media Malaysia	13
12. Mansuhkan Akta Mesin Cetak dan Penerbitan 1984 dan Seksyen 233 Akta Komunikasi dan Multimedia 1998.	13
13. Mengguna pakai dan melaksanakan Pelan Tindakan PBB mengenai Keselamatan Wartawan dan Isu Impuniti serta resolusi Majlis Hak Asasi Manusia PBB yang berkaitan.....	13

IV: Penapisan	14
14. Jangan menapis kandungan artistik yang boleh diakses secara umum; sebaliknya, kawal melalui penilaian kandungan.....	14
15. Kaji dan pinda semua sistem pelesenan dan rangka kerja undang-undang untuk mengurangkan beban artis.....	14
16. Bentuk sebuah badan bebas, profesional, telus dan bertanggungjawab bagi ahli industri, artis dan masyarakat sivil yang berkelayakan untuk mengawal selia filem.....	14
V: Potensi Seni dalam Pembangunan Manusia	15
17. Mengiktiraf hak artis dan melindungi kebebasan mereka bersuara.....	15
18. Membangunkan dasar seni dan budaya kontemporari.	15
19. Beri sokongan pembiayaan kepada institusi yang terlibat dalam pembangunan seni dan budaya.....	15
20. Sediakan saluran rasmi bagi sokongan pembiayaan dan sebuah mekanisme untuk menyediakan keselamatan sosial bagi artis bebas..	15
21. Peruntukan sumber untuk meluaskan pendidikan seni dalam sistem pendidikan negara, dari peringkat rendah sehingga ke peringkat pengajian tinggi.....	15

2b: Hak Asasi Manusia 16

Pengenalan	16
I: Bantuan Guaman	16
1. Meluaskan kapasiti Biro Bantuan Guaman untuk mewakili semua aspek keadilan sosial dan asasi.....	16
II: Penyeksaan & Kematian Dalam Tahanan, Kematian Akibat ditembak Polis	17
2. Kecam dan hukum semua anggota polis yang didapati bersalah secara langsung atau tidak langsung yang mengakibatkan kematian seseorang tahanan.	17

3. Gubal undang-undang anti penyeksaan untuk menghukum pegawai penguat kuasa yang secara fizikal atau mental menyeksa tahanan.	17
4. Tubuhkan Suruhanjaya Bebas Aduan dan Salah Laku Polis (IPCMC). ...	17
5. Ratifikasi Konvensyen PBB Menentang Penyeksaan dan Layanan atau Hukuman Lain yang Kejam, Tidak Berperikemanusiaan atau Menghinakan (UNCAT).....	18
6. Perbaharui Akta Kaedah-Kaedah Lokap 1953 untuk memastikan hak kesihatan tahanan.....	18
7. Perkenalkan Akta Mahkamah Koroner untuk mengukuhkan peranan koroner.....	18
8. Pinda Akta Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia untuk mengehadikan tempoh soal siasat.	18
III: Perancangan Pembangunan yang patuh hak asasi manusia	18
9. Agensi penguatkuasa dan pegawai yang terlibat dalam perancangan pembangunan mesti mengikuti latihan hak asasi manusia.....	18
10. Di samping penilaian kesan alam sekitar, masukkan juga penilaian kesan hak asasi manusia dalam semua projek perancangan pembangunan..	19
IV: Keadilan Peralihan	19
11. Gubal undang-undang keadilan peralihan sebagai permohonan maaf daripada kerajaan kepada semua mangsa pencabulan hak asasi manusia.	19
12. Tubuhkan muzium hak asasi manusia.	19
V: Kerajaan yang Bertanggungjawab, Adil & Telus	19
13. Wakil rakyat yang menganut kepercayaan Kristian mesti mempromosikan nilai teras kasih sayang, belas kasihan dan rahmat, terutamanya sebagaimana yang dianuti dalam kitab suci.	20
VI: Hukuman Mati	20
14. Mansuh segera undang-undang semasa yang membawa hukuman mati mandatori melalui tali gantung.	20

15. Mansuh hukuman mati secara keseluruhan dalam jangka masa panjang.	20
VII: Undang-undang Menindas	20
16. Mansuh semua undang-undang penahanan tanpa perbicaraan.....	21
17. Gubal undang-undang keselamatan alternatif atau langkah-langkah yang mematuhi piawaian hak asasi manusia antarabangsa.....	21
VIII: Pembaharuan Dasar Dadah Negara	21
18. Tubuhkan pasukan petugas pelbagai sektor untuk mengkaji semula undang-undang dan dasar berkaitan seperti Akta Penagih Dadah (Rawatan & Pemulihan) 1983.	21
19. Bezakan kemudaratan yang disebabkan oleh dadah terlarang yang berlainan jenis, dan antara penggunaan dan pengedaran dadah.	22
20. Guna pendekatan penggunaan dadah sebagai isu kesihatan dan sosial, dan tingkatkan akses kepada rawatan, kaunseling, sokongan sosial dan kebajikan.	22
21. Hapuskan dasar dadah punitif yang menghalang dasar dadah yang berasaskan bukti.	22
IX: Pembaharuan Dasar Penjara	22
22. Perkenalkan alternatif kepada pemenjaraan bagi kesalahan dadah. ...	22
23. Laksana program pra dan pasca pembebasan bagi setiap penjara.	22
25. Sediakan akses sama rata untuk banduan yang hidup dengan HIV ke kelas, program, pekerjaan, parol, dan memastikan tiada jurang akses dalam ubat atau rawatan.	23
26. Sediakan akses kepada pekerjaan perkhidmatan awam untuk bekas banduan.....	23
27. Hapus larangan pinjaman Perbadanan Tabung Pendidikan Tinggi Nasional untuk bekas banduan.	23
28. Pastikan semua banduan mempunyai MyKad sebaik dibebaskan.....	23

29. Naik taraf kemudahan penjara.	23
X. Kebebasan Berhimpun	23
30. Pinda Akta Perhimpunan Aman 2012 untuk hanya mengenakan sekatan yang munasabah selaras dengan piawai hak asasi manusia antarabangsa yang mengawal perhimpunan.	23

2c: Wanita 25

Pengenalan	25
I: Pembaharuan Perlembagaan dan Perundangan	26
1. Memperkenalkan undang-undang anti-menghendap.....	26
2. Pinda Akta Pekerjaan 1955 supaya mematuhi Pemerhatian Akhir ILO dan CEDAW	27
3. Bentangkan dan laksanakan Rang Undang-undang Gangguan Seksual dengan segera.....	28
4. Tetapkan garis masa untuk memuktamadkan dan membentangkan Rang Undang-undang Kesaksamaan Gender.	29
II: Keganasan Rumah Tangga & Keganasan Seksual berasaskan Gender	29
5. Pinda Akta Keganasan Rumah Tangga 1994 untuk memasukkan peruntukan bagi pasangan intim yang tidak berkahwin.	30
6. Jenayahkan rogol dalam perkahwinan.....	30
7. Pinda Seksyen 375 Kanun Keseksaan supaya neutral gender dan menyediakan perlindungan menyeluruh terhadap semua bentuk keganasan seksual.....	30
8. Pastikan lebih banyak perundingan dan dialog kerajaan dengan pertubuhan bukan kerajaan (NGO) wanita dan kanak-kanak yang mengusahakan keganasan seksual dan berasaskan gender.	30
9. Guna pakai dasar dan perundangan yang berasaskan bukti dan hak...30	
10. Peruntukkan geran tahunan untuk CSO yang menyediakan perkhidmatan kritikal di lapangan untuk wanita dan kanak-kanak.....	30

11. Pastikan bahawa wanita dan kanak-kanak perempuan kurang upaya mempunyai akses yang saksama kepada perlindungan daripada semua bentuk keganasan setanding dengan wanita dan kanak-kanak perempuan bukan kurang upaya.31
12. Latih agensi kerajaan untuk menjadi lebih peka dan profesional apabila berinteraksi dengan pemandiri.....31
13. Bekerjasama dengan CSO hak wanita untuk meningkatkan kesedaran.31
14. Agensi-agensi kerajaan harus bekerja secara bersepadu untuk memastikan penyediaan sokongan yang lancar bagi pemandiri untuk mengakses hak mereka.31
15. Bangunkan sistem pengumpulan data awam yang menyeluruh yang merangkumi data CSO.....31
16. Tingkatkan bilangan pegawai tetap dalam Jabatan Kebajikan Masyarakat untuk menguruskan kes.31
17. Tingkatkan bilangan rumah perlindungan di seluruh negara.31
18. Anjur kempen untuk menghentikan keganasan rumah tangga di semua tempat.31
19. Tingkatkan belanjawan latihan untuk menambah baik perkhidmatan polis yang berkaitan dengan pengurusan dan layanan wanita yang tampil melaporkan jenayah dan mereka yang diletakkan dalam tahanan.32
20. Dukung dan lindungi hak wanita dan kanak-kanak perempuan kurang upaya.32
- III: Kesihatan yang Sistemik & Menyeluruh untuk Wanita.....32
21. Wujudkan tindak balas penjagaan kesihatan yang sistemik terhadap keganasan rumah tangga atau keganasan berasaskan gender.32
22. Memperkasa dan mengembangkan perkhidmatan model Pusat Krisis Seheni (OSCC) di hospital ke klinik kesihatan tempatan.....33

23. Pastikan bahawa wanita dan kanak-kanak perempuan kurang upaya mempunyai akses kepada pengetahuan dan perkhidmatan kesihatan seksual dan reproduktif, secara saksama dengan rakan sebaya mereka.33
24. Tangani kemiskinan haid dengan mengiktiraf dan menyokong autonomi badan dan integriti wanita dan kanak-kanak perempuan.33
- IV: Penyertaan Politik Wanita dalam Kehidupan Politik & Awam33
25. Bangunkan strategi untuk melaksanakan dan menginstitusikan kuota minimum 30% untuk perwakilan wanita yang pelbagai dalam badan pembuat keputusan peringkat negeri dan persekutuan, termasuk badan perundangan dan sektor swasta.....34
26. Peraturan parlimen dan badan perundangan negeri harus melaksanakan dasar toleransi sifar terhadap keganasan dan diskriminasi berasaskan gender.34
27. Membolehkan dan menyokong secara aktif wanita terpinggir, iaitu wanita dan kanak-kanak perempuan kurang upaya, dalam mengambil bahagian dalam kehidupan politik dan awam.....34
- V: Jentera & Dasar Negara untuk Kemajuan Wanita35
28. Menggabungkan pengarusperdanaan kesaksamaan gender dan belanjawan peka gender di semua peringkat kerajaan.35
29. Lancarkan Dasar Wanita Negara dan Pelan Tindakan Pembangunan Wanita untuk 2021–2030.35
- VI: Wanita (& Lelaki) Warga Malaysia Dalam Perkahwinan Dwi Nasional..36
30. Semak undang-undang kewarganegaraan, dasar dan amalan imigresen yang menghalang atau menyekat kesaksamaan gender dan hak kesaksamaan untuk wanita.37
- VII: Perkahwinan Kanak-Kanak/Bawah Umur.....38
31. Tetapkan had umur minimum perkahwinan yang tegas merentas semua undang-undang (sivil, syariah, anak negeri) tanpa pengecualian.....38

Pengenalan	39
I: Penyertaan Politik Belia.....	39
1. Mansuhkan AUKU dan gantikannya dengan undang-undang yang lebih menyeluruh untuk memulihkan kebebasan akademik.	40
2. Pinda undang-undang seperti Akta Kesalahan Pilihan Raya 1954 untuk menurunkan syarat umur calon dan mengenakan kuota berkaitan umur untuk meningkatkan peratusan calon yang lebih muda.	40
II: Celik Politik	41
3. Masukkan kecelikan politik ke dalam kurikulum pendidikan negara. ...	41
Kata-kata Penutup	42

2e: Kanak-Kanak 43

I: Penyertaan Kanak-Kanak.....	43
1. Perkasakan kanak-kanak sebagai pembela hak kanak-kanak dan pemegang hak.....	43
2. Wujudkan kesedaran kanak-kanak tentang hak mereka.	43
3. Tubuhkan Rukun Tetangga, persatuan kediaman dan institusi pendidikan sebagai ruang selamat untuk memupuk, mendidik dan memperkasakan kanak-kanak untuk melahirkan pendapat.	44
4. Tingkatkan proses membuat keputusan bersama yang dimulakan oleh orang dewasa dengan kanak-kanak dan penyertaan yang dimulakan dan diarahkan oleh kanak-kanak dalam tempoh lima tahun akan datang. .	44
5. Galakkan keterangkuman dan penyertaan holistik di sekolah.	44
6. Galakkan guru bertindak sebagai pembimbing dan bukannya pengajar.	44
II: Hak Untuk Rasa Selamat.....	44
7. Sinergikan undang-undang dan dasar negara berkaitan untuk diselaraskan dengan UNCRC, CEDAW dan instrumen dan rangka kerja undang-undang antarabangsa yang lain.	46

8. Terima dan laksanakan Resolusi PBB 71/175 untuk menghentikan perkahwinan kanak-kanak.....46
9. Arusperdanakan perlindungan kanak-kanak dan pencegahan eksploitasi dan penderaan seksual ke dalam semua organisasi.46
10. Tubuhkan Pesuruhjaya Kanak-Kanak Bebas yang melaporkan terus kepada Parlimen.46
11. Institusikan kurikulum berasaskan komuniti dan mesra kanak-kanak mengenai hak kanak-kanak, perkembangan kanak-kanak, perlindungan kanak-kanak, termasuk pelaporan mandatori dan pendidikan seksualiti yang menyeluruh dalam sistem pendidikan kebangsaan dan swasta. .47
12. Tingkatkan dana dan sumber untuk kes perlindungan kanak-kanak antara agensi nasional dan sistem maklumat serta perkhidmatan.47
13. Wujudkan maklumat perlindungan kanak-kanak antara agensi dan sistem pengurusan kes termasuk laluan rujukan untuk penyedia perkhidmatan perlindungan kanak-kanak dan penyedia penjagaan alternatif.47
14. Lakukan pemetaan, tingkatkan dan pastikan perkhidmatan mesra kanak-kanak yang boleh diakses untuk semua kanak-kanak dan keluarga.... 48
15. Wujudkan dan pantau pengaturan penjagaan alternatif khusus untuk anak yatim, kanak-kanak yang tidak ditemani dan berasingan serta berisiko, memfokuskan kepada penjagaan persaudaraan, jagaan angkat dan penjagaan berasaskan komuniti.48
16. Wujudkan dan pantau program pemulihan untuk pesalah seks bawah umur dan kanak-kanak yang menunjukkan tingkah laku seksual berisiko yang tidak sesuai..... 48
17. Libatkan kanak-kanak, keluarga dan komuniti secara bermakna, termasuklah kumpulan terpinggir, untuk mengambil bahagian dalam keputusan yang mempengaruhi mereka..... 48
18. Perkuat penyelidikan berorientasikan tindakan mengenai keganasan terhadap kanak-kanak dan gunakan data berasaskan bukti sebagai asas

untuk menyokong pembaharuan undang-undang dan dasar, program pencegahan dan tindak balas.	49
19. Mencontohi inisiatif Majlis Kanak-Kanak Petaling Jaya.....	49
20. Hentikan penangkapan, penahanan dan pengusiran kanak-kanak tanpa izin, pelarian dan pencari suaka dan tanpa kerakyatan.	49
III: Halangan kepada Pendidikan.....	49
21. Pinda Akta Pendidikan 1996 untuk membenarkan semua kanak-kanak di Malaysia mendapat akses yang sama kepada pendidikan rendah, menengah dan pengajian tinggi.....	50
22. Perluaskan program bantuan kebajikan kepada semua pelajar tanpa mengira status kewarganegaraan.....	50
23. Seragamkan pendaftaran murid.	50
24. Kekalkan dan tingkatkan kehadiran dan pendaftaran di sekolah.	50
25. Kuatkuasakan penilaian pembelajaran yang berkesan.	51
26. Mantapkan sukatan pelajaran dan metodologi pengajaran.....	51
27. Sediakan sokongan khusus kepada kanak-kanak yang rentan.	51
28. Tingkatkan perlindungan dan kesejahteraan kanak-kanak.	52
29. Institusikan pembinaan kapasiti untuk semua guru dalam metodologi pendidikan dan pengajaran dalam talian, mesra kanak-kanak dan inklusif.	52
30. Institusikan kewajipan penjagaan untuk semua tenaga kerja sekolah untuk mengelakkan fenomena lain (<i>burnout</i>) dan ketidakcepan.	52
IV: Halangan kepada Kesihatan	52
31. Sektor kesihatan mesti menyediakan penjagaan kanak-kanak yang menyeluruh serta holistik dan menangani semua aspek UNCRC, iaitu kelangsungan hidup kanak-kanak, perlindungan, perkembangan dan penyertaan.	53

32. Perkukuh dan institusikan usaha penyelarasan dan kerjasama antara agensi bagi membolehkan tindak balas pelbagai sektor untuk mengatasi isu kesihatan merentas sektor.53
33. Perbaiki jurang pengetahuan dan penyelidikan untuk menangani isu kesihatan kanak-kanak yang baru muncul.54
34. Tingkatkan peruntukan belanjawan untuk program kesihatan, perkhidmatan dan pengambilan lebih ramai kakitangan terlatih mengenai kesihatan kanak-kanak dan ibu di semua hospital dan klinik kerajaan.54
35. Memudahkan dan memaksimumkan penggabungan sumber antara sektor kesihatan swasta dan awam.54
36. Wujudkan data yang diasingkan antara agensi mengenai isu kesihatan kanak-kanak dan ibu dan jadikan maklumat ini boleh diakses oleh semua pihak berkepentingan untuk advokasi dan program campur tangan...54
37. Mudahkan perundingan terbuka dan sulit yang sistematik dan tetap dengan agensi kerajaan utama, NGO, masyarakat sivil dan kanak-kanak, keluarga dan komuniti untuk meningkatkan kualiti perkhidmatan kesihatan dan penjagaan pemandiri kanak-kanak.....54
38. Perkuatkan pasukan Penderaan dan Pengabaian Kanak-kanak yang Disyaki (SCAN) di bawah Pusat Krisis Sehati di semua hospital dan klinik kerajaan di semua negeri.54
39. Institusikan dasar perlindungan kanak-kanak, proses berpusatkan kanak-kanak dan teknik perundingan mesra kanak-kanak di semua hospital dan klinik negara dan swasta melalui triaj untuk mencegah penganiayaan semula.54
40. Sediakan perkhidmatan dan program penjagaan kesihatan yang mesra remaja kepada semua remaja daripada komuniti yang pelbagai dan terpinggir.54
41. Pastikan kecekapan semua kakitangan hospital dan klinik mengenai hak kanak-kanak, perkembangan kanak-kanak, perlindungan kanak-kanak dan pelaporan mandatori.....54

42. Sediakan program dan perkhidmatan pendidikan seksualiti, kesihatan seksual dan reproduktif serta kesihatan mental yang menyeluruh kepada semua kanak-kanak, keluarga dan masyarakat daripada pelbagai latar belakang dan terpinggir.55
43. Benarkan semua kanak-kanak yang mempunyai ibu bapa warganegara Malaysia dan anak-anak yang dilahirkan di luar negara kepada rakyat Malaysia yang mungkin tidak memiliki sijil kelahiran Malaysia untuk mengakses penjagaan kesihatan awam pada kadar yang sama seperti rakyat Malaysia.55
44. Benarkan kanak-kanak tanpa dokumen, migran, tanpa kerakyatan dan LGBTIQ+ akses tanpa diskriminasi kepada penjagaan kesihatan dan pendidikan tanpa sebarang kos.55
45. Beri perkhidmatan penjagaan ibu, vaksinasi dan imunisasi secara percuma kepada kanak-kanak dan ibu bapa bukan warganegara.....55
46. Hapuskan had dua tahun dalam memfailkan dokumentasi untuk kewarganegaraan dengan Jabatan Pendaftaran Negara.55
47. Libatkan semua kanak-kanak tanpa mengira status dan dokumentasi dalam program pencegahan dan tindak balas yang kerap serta perkhidmatan oleh Kementerian Kesihatan (KKM).55
- IV: Halangan kepada Memperoleh Kewarganegaraan Malaysia55
48. Berikan kewarganegaraan Malaysia kepada anak-anak sama ada ibu bapa atau ibu bapa angkat adalah warganegara Malaysia, tanpa mengira status perkahwinan ibu bapa dan tanpa mengira tempat kelahiran anak itu.56
49. Tegakkan hak semua warganegara Malaysia untuk memberikan kewarganegaraan mereka kepada anak-anak mereka tanpa mengira gender, status perkahwinan, serta tempat lahir dan status pengangkatan.56
50. Tarik balik reservasi kepada Artikel 9(2) CEDAW dan Artikel 7 UNCRC.56
- V: Hak Ibu Bapa Warga Asing yang Bercerai.....56

51. Berikan Visa Jangka Panjang atau Pas Kediaman kepada ibu bapa warga asing yang bercerai, atau kedua-duanya, dengan hak untuk mendapatkan pekerjaan bagi membolehkan sokongan kewangan, lawatan dan keibubapaan bersama anak warganegara Malaysia.....56
- VI: Kanak-kanak Pelarian56
52. Libatkan kanak-kanak dan keluarga pelarian dalam pelan tindakan negara, program dan perkhidmatan mengenai pencegahan dan tindak balas perlindungan kanak-kanak.57
53. Ratifikasi Konvensyen Pelarian 1951 dan Protokol 1967 yang berkaitan, menarik balik semua reservasi kepada UNCRC (Artikel 2 dan 37) dan mengharmonikan Akta Imigresen dengan undang-undang dan dasar negara untuk melindungi kanak-kanak, mengikut UNCRC (Artikel 22) dan CEDAW.57
54. Perkuatkan penyelidikan berasaskan bukti dan berorientasikan tindakan mengenai isu yang melibatkan kanak-kanak pelarian.58
55. Sediakan alternatif kepada penahanan, terutamanya penjagaan tanpa institusi, untuk semua kanak-kanak tanpa pendamping dan terpisah. 58
56. Institusikan dialog, peningkatan kesedaran yang kerap dan pembinaan kapasiti mengenai isu pelarian, undang-undang dan dasar yang berkaitan dengan semua pihak berkepentingan.....58
57. Berikan kanak-kanak dan keluarga pelarian perkhidmatan interpretasi serta bahan pendidikan dan komunikasi yang mesra kanak-kanak, peka gender, budaya dan komunikasi dalam bahasa pelarian tersebut tentang hak kanak-kanak, perlindungan dan perkhidmatan sokongan.....58
58. Wujudkan kes antara agensi dan sistem pengurusan maklumat mengenai kanak-kanak pelarian.58
59. Libatkan kanak-kanak pelarian dalam parlimen kanak-kanak atau kumpulan penyertaan kanak-kanak, untuk memupuk penyertaan mereka dalam proses dan keputusan pemrograman dan penggubalan dasar. .58
- VII: Kanak-kanak Yang Tinggal di Kawasan Terpencil..... 58

60. Pastikan pelaksanaan perkhidmatan adalah sesuai, direka bentuk untuk menjadi inklusif dan peka budaya, dan bertujuan untuk menjangkau kanak-kanak di lokasi asal mereka.....	59
61. Wujudkan pemerksaan perkongsian bersama komuniti terpencil untuk menghasilkan penyelesaian yang boleh dilaksanakan.....	59
62. Pembiayaan pagar lingkaran (<i>ring-fence</i>) untuk memastikan belanjawan untuk membangunkan perkhidmatan dilindungi.	59
63. Sediakan pengangkutan yang berpatutan dan selamat ke sekolah untuk kanak-kanak di kawasan terpencil.	60
64. Percepatkan sambungan internet di kawasan luar bandar untuk menghubungkan orang ramai kepada perkhidmatan.....	60
65. Bantu kanak-kanak yang tidak mempunyai akses kepada kelas dalam talian dan membuat susulan dengan mereka yang tercicir dari sekolah.	60
66. Benarkan semua kanak-kanak di kawasan terpencil menghadiri sekolah dan mengakses perkhidmatan kebajikan dan penjagaan kesihatan sementara status kewarganegaraan mereka diperjelaskan.....	60
67. Bawa budaya dan pengetahuan Orang Asli ke dalam bilik darjah untuk meningkatkan minat, harga diri dan perpaduan dalam kalangan kanak-kanak yang berbeza latar belakang.....	60
68. Pisahkan data untuk mengesan maklumat secara bermakna tentang apa yang berlaku kepada kanak-kanak daripada komuniti Orang Asli yang berbeza.....	60

2f: Orang-orang Kurang Berkeupayaan 61

Pengenalan	61
I: Hak perundangan.....	61
1. Harmonikan Akta Orang Kurang Upaya 2008 dengan CRPD untuk membetulkan sebarang percanggahan di dalam Akta itu.....	61
2. Tubuhkan Suruhanjaya Kurang Upaya yang bebas.....	62
II. Pekerjaan	62

3. Beri lebih banyak latihan pekerjaan untuk kemahiran atas permintaan kepada OKU yang memenuhi keperluan berkembang pasaran buruh. 62
4. Tingkatkan kesedaran, dengan insentif, untuk ketua-ketua jabatan dalam perkhidmatan awam untuk mengambil dan mengekalkan pekerja kurang upaya..... 63
5. Perkenalkan dasar menyeluruh mengenai peningkatan kesedaran kemasukan orang kurang upaya, serta inisiatif kewangan dan percukaian untuk sektor swasta. 63

2g1: Orang Asli 64

Pengenalan	64
I: Pengiktirafan Tanah & Wilayah Adat	64
1. Kenakan moratorium ke atas projek pihak ketiga yang melibatkan tanah adat Orang Asli.....	64
2. Sediakan suruhanjaya khas	64
3. Kerajaan persekutuan dan negeri mesti mempunyai tanggungjawab yang sama dan bersama ke atas tanah adat Orang Asli.	65
4. Pinda dan harmonikan undang-undang sedia ada yang memberi kesan kepada Orang Asli untuk melindungi tanah adat mereka, dan gubal undang-undang baharu untuk menjamin hak mereka.	65
II: Projek Pembangunan	65
5. Pastikan program pembangunan dirancang dan diselaraskan secara berhati-hati.....	66
6. Pastikan projek yang dirancang siap.....	66
7. Rujuk dan maklumkan kepada masyarakat setempat tentang sebarang cadangan projek pembangunan tanah.	66
III: Pembangunan Ekonomi.....	67
8. Benarkan Orang Asli memohon bantuan kerajaan dan lesen atau sijil yang diperlukan.	67

IV: Kebebasan Beragama.....	67
9. Hentikan pengislaman tanpa rela, permudahkan pembatalan pertukaran agama tersebut.....	68

2g2: Pekerja Migran..... 69

Pengenalan	69
I: Dasar Menyeluruh untuk Pekerja Migran	69
1. Buka laporan Jawatankuasa Bebas Khas Pengurusan Pekerja Asing kepada umum.....	70
2. Hentikan dasar <i>ad hoc</i>	70
3. Tubuhkan prosedur berkesan di bawah Kementerian Sumber Manusia untuk mengurus pekerja migran.....	70
4. Hentikan penangkapan dan penahanan sewenang-wenang migran tanpa dokumen.....	71
5. Mudahkan akses kepada keadilan bagi pekerja migran yang memfailkan aduan terhadap majikan mereka.....	71
6. Berikan pekerja migran penjagaan kesihatan secepat.....	71
7. Beri pekerja migran hak untuk bekerja dengan layak mengikut undang-undang buruh di Malaysia.	71
8. Pinda undang-undang untuk mengukuhkan tindakan terhadap buruh paksa dan perhambaan zaman moden.	72
9. Ratifikasi kesemua konvensyen asas terhadap pekerja migran dan pekerja oleh ILO dan PBB.	72

2g3: Individu tanpa Dokumen..... 73

Pengenalan	73
I: Undang-undang & Dasar Kewarganegaraan yang Mendiskriminasi Gender	74
1. Terima dan laksanakan keputusan Mahkamah Tinggi dalam <i>Suriani Kempe & Ors lwn Kerajaan Malaysia & Ors</i>	75

2. Pinda undang-undang kewarganegaraan yang mendiskriminasi gender untuk memastikan semua kanak-kanak yang dilahirkan di Malaysia atau kepada ibu bapa Malaysia boleh memperoleh kewarganegaraan Malaysia.....	75
3. Pinda peruntukan yang berkaitan dalam Perlembagaan Persekutuan untuk membolehkan warganegara Malaysia memberikan kewarganegaraan kepada pasangan warga asing mereka secara sama rata, tanpa mengira gender pasangan.	76
II: Kanak-kanak Tanpa Kewarganegaraan.....	76
4. Pastikan pematuhan birokrasi dengan perlindungan perlembagaan terhadap kanak-kanak tanpa kewarganegaraan	77
5. Tarik reservasi kepada Artikel 7 UNCRC.....	77
6. Mudahkan integrasi dan kemasukan kanak-kanak tanpa kewarganegaraan, tidak berdokumen dan terlantar ke dalam sistem pendidikan negara.	77
III. Hak Kewarganegaraan untuk Setiap Orang	78
7. Wujudkan Sistem Pengenalan Tanpa Kewarganegaraan.	79
8. Memperkemaskan permohonan kewarganegaraan.....	79
Kata-kata Penutup	79

2g4: Pelarian & Pencari Suaka 80

Pengenalan	80
I: Penahanan Imigresen.....	80
1. Dengan segera berikan UNHCR akses kepada pusat tahanan imigresen untuk menjalankan pemeriksaan dan pengesahan pelarian dan pencari suaka yang ditahan.	81
2. Perbaiki keadaan dalam pusat tahanan imigresen.	81
3. Bangunkan dasar formal dengan kerjasama UNHCR Malaysia dan organisasi masyarakat sivil untuk menghentikan penahanan imigresen pelarian dan pencari suaka.....	81

4. Bangunkan pemeriksaan dan mekanisme rujukan untuk pelarian dan pencari suaka	81
5. Bangunkan dasar formal untuk menghentikan tahanan imigresen ke atas semua kanak-kanak.....	82
6. Terbitkan data secara kerap tentang bilangan pelarian, pencari suaka dan kanak-kanak dalam tahanan imigresen.....	82
II: Rangka Kerja Perundangan & Dasar Menyeluruh untuk Pelarian	82
7. Bangunkan rangka kerja undang-undang dan dasar yang menyeluruh untuk pengurusan dan perlindungan semua pelarian dan pencari suaka di Malaysia.....	82
8. Wujudkan jawatankuasa antara agensi mengenai tadbir urus dan perlindungan pelarian.	83
9. Kecualikan semua pelarian dan pencari suaka berdaftar UNHCR daripada pendakwaan.	83
10. Pastikan akses kepada hak asasi.	83
III: Akses kepada Kesihatan	83
11. Mansuhkan Pekeliling KKM Bilangan 10/2001, dan mana-mana pekeling berikutnya yang mengandungi arahan untuk penyedia penjagaan kesihatan mengenal pasti dan melaporkan pesakit tanpa dokumen yang mendapatkan rawatan kepada pihak berkuasa penguatkuasaan undang-undang.....	84
12. Perkenalkan tembok api (<i>firewall</i>) antara penyedia penjagaan kesihatan dan imigresen serta penguatkuasaan keselamatan.....	84
13. Mulakan skim pembiayaan kesihatan yang mampan dan menyeluruh dalam sistem kesihatan awam untuk pelarian dan pencari suaka.	84
14. Laksanakan respons kesihatan awam yang inklusif kepada semua, tanpa mengira status undang-undang.....	84

15. Tingkatkan kapasiti penyedia penjagaan kesihatan untuk menyediakan perkhidmatan terjemahan dan interpretasi, dan pendidikan kesihatan untuk meningkatkan celik kesihatan.....	84
16. Perkukuhkan pelaksanaan dasar kesihatan dan garis panduan dalam semua tempat tahanan.	85
17. Pinda Perintah Fi (Perubatan) 1982 untuk memastikan kanak-kanak bukan warganegara Malaysia mempunyai akses kepada vaksinasi percuma.....	85
IV: Perlindungan Buruh	85
18. Kuatkuasakan perlindungan buruh untuk pelarian dan pekerja yang mencari suaka, selaras dengan Akta Pekerjaan 1955 dan Akta Perhubungan Perusahaan 1967.....	85
19. Gubal atau pinda undang-undang dan dasar berkaitan yang akan memberikan pelarian dan pencari suaka hak untuk tinggal dan akses yang munasabah kepada peluang kerja.	86
20. Bentuk jawatankuasa teknikal antara kementerian kerajaan, UNHCR dan masyarakat sivil untuk menginstitusikan penyelarasan hak kerja.....	86
21. Pastikan sistem pengambilan kerja dan pemantauan yang menyeluruh.	86
2g5: Gender	87
Pengenalan	87
I: Layanan sama rata untuk komuniti LGBTIQ+	87
1. Hentikan semua pendakwaan dan inisiatif untuk mendakwa individu-individu LGBTIQ+ berdasarkan orientasi seksual, identiti gender dan ekspresi gender.....	87
2. Kenakan moratorium ke atas undang-undang yang menjenayahkan komuniti LGBTIQ+.	87
3. Hentikan semua ucapan yang mendiskriminasi terhadap individu-individu LGBTIQ+.....	88

4. Libatkan kumpulan hak asasi manusia SUHAKAM dan LGBTIQ+ untuk menangani kesan sistemik penjenayahan dan pempatologian individu-individu LGBTIQ+.....	88
II: Hak Kewarganegaraan Wanita Malaysia	88
5. Pinda Perkara 14(1)(b) Perlembagaan Persekutuan untuk memastikan Wanita Malaysia boleh memberikan kewarganegaraan melalui kuat kuasa undang-undang setara dengan lelaki Malaysia, kepada anak-anak kelahiran luar negara mereka.....	89
6. Bangunkan prosedur operasi standard (SOP) yang jelas dan boleh diakses untuk meningkatkan kebolehpercayaan dan ketelusan dalam pemprosesan permohonan kewarganegaraan dan visa untuk kanak-kanak bukan warganegara Malaysia.	89
7. Peruntukkan sumber yang diperlukan untuk memproses tunggakan permohonan kewarganegaraan dalam tempoh masa yang munasabah.	89
8. Benarkan penyerahan permohonan kewarganegaraan di perwakilan Malaysia di luar negara.	89
Kata-kata Penutup	89

2h1: Sabah 90

Pengenalan	90
I: Status Bajau Laut dari segi undang-undang	90
1. Tangani isu-isu tentang akses kewarganegaraan bagi Bajau Laut.	91
2. Pinda undang-undang imigresen untuk mengembalikan hak orang-orang yang lahir di Sabah.	91
II: Pendidikan Orang Asal.....	91
3: Masukkan bahan-bahan tempatan khususnya mengenai budaya Orang Asal Sabah dan Sarawak dalam sukatan pelajaran.	92

2h2: Sarawak 93

Pengenalan	93
------------------	----

I: Kehidupan Terganggu, Kehilangan Harta Akibat Pembalakan Haram	94
1. Pastikan perhutanan yang mampan dan merangka dasar hijau.	94
II: Hak Mengundi Orang Sarawak bukan Pemastautin.....	94
2. Perkenalkan undian pos/undi tidak hadir.	94
III: Peminggiran OKU	95
3. Tingkatkan kehidupan OKU melalui perwakilan yang lebih baik, kebolehcapaian awam dan akses kepada pendidikan dan pekerjaan. .	95

Tonggak ke-3 Manifesto Rakyat: Ke arah Masyarakat Adil, Saksama dan Demokrasi 97

3a: Pembaharuan Pilihan Raya.....97

Pengenalan	97
I: Undang-undang/Mekanisme Anti-lompat-parti.....	97
1. Berusaha ke arah mewujudkan mekanisme anti-lompat-parti yang tidak memerlukan pilihan raya semula.....	97
2. Gubal undang-undang berdasarkan pertimbangan pada anti-lompat dan pilihan raya pecat.....	98
II: Perwakilan	98
3. Beri insentif untuk meletakkan lebih ramai calon wanita dalam pilihan raya.....	99
4. Sempadan bahagian pilihan raya yang lebih adil.....	99
III: Tadbir Urus & Akauntabiliti	99
5. Mereka bentuk Petunjuk Prestasi Utama (KPI) tahunan untuk wakil rakyat.....	100
IV: Pemisahan Politik & Perniagaan	100
6. Larang wakil rakyat daripada terlibat dalam perniagaan.....	100
7. Perkenalkan tender terbuka dalam pemberian projek kerajaan.....	100

8. Haramkan pelantikan wakil rakyat ke lembaga pengarah syarikat berkaitan kerajaan, syarikat pelaburan berkaitan kerajaan dan lembaga berkanun.	101
Kata-kata Penutup	101

3b: Pembaharuan Parlimen 102

Pengenalan	102
I: Pelantikan Ketua Institusi Awam Utama	102
1. Ketua-ketua utama institusi awam mesti dilantik oleh jawatankuasa pilihan khas parlimen masing-masing	102
II: Kerajaan Bertanggungjawab	102
2. Tubuhkan Jabatan Ombudsman.	103
III. Agihan Dana Pembangunan Bahagian Pilihan Raya	103
3. Peruntukkan dana untuk setiap ahli parlimen atau wakil DUN untuk membayar gaji kakitangan pusat khidmat mereka	103
IV: Pendanaan Politik	104
4. Peruntukkan dana kepada parti politik mengikut peratusan undi yang dimenangi dalam pilihan raya lepas seluruh negara	104
Kata-kata Penutup	104

3c: Pembaharuan Badan Kehakiman 105

Pengenalan	105
I: Kebebasan Kehakiman	105
1. Membalikkan pindaan Perkara 121(1) Perlembagaan Persekutuan yang merendahkan kuasa kehakiman agar patuh kepada undang-undang yang diluluskan oleh Parlimen.	105
2. Pinda Perlembagaan Persekutuan untuk memisahkan badan kehakiman rendah daripada perkhidmatan awam dan menjadikannya perkhidmatan bebas atau sebahagian daripada Badan Kehakiman secara keseluruhan.	105

3. Pinda Perlembagaan Persekutuan bagi menggantikan peranan Perdana Menteri dalam proses pelantikan hakim dengan Suruhanjaya Pelantikan Kehakiman.	105
4. Pinda Akta Suruhanjaya Pelantikan Kehakiman (JAC) 2009 untuk mengukuhkan kebebasannya.	106
5. Pindahkan bidang kuasa dan pengawasan latihan kehakiman daripada Akademi Kehakiman kepada Pejabat Ketua Pendaftar.	106
II: Memperkukuh Kebebasan/Tadbir Urus Pendakwaan	107
6. Pinda Perkara 145 Perlembagaan Persekutuan untuk memisahkan fungsi Pendakwa Raya daripada Jabatan Peguam Negara.	107

3d: Anti-rasuah 108

Pengenalan	108
I. Jurang Pendapatan yang Meningkatkan Antara Isi Rumah 20% Atas & 40% Bawah.....	108
1. Perkenal strategi pendapatan asas.	108
II. Akses Terhadap terhadap Maklumat	108
2. Wujudkan masyarakat sivil dan media yang bebas.	109
III: Politik Wang.....	109
3. Perkenalkan Akta Pembiayaan Politik.....	110
IV: Kemerosotan Persepsi Umum Terhadap Rasuah	110
4. Wujudkan sistem integriti nasional.....	110
V: Halangan Kawal Selia & Proses & Kemudahan Menjalankan Perniagaan.....	111
5. Mantapkan penyampaian perkhidmatan awam.....	112
VI: Ketirisan & Penyalahgunaan dalam Perolehan Awam.....	112
6. Tingkatkan kecekapan dan ketelusan perolehan awam.	113
VII: Kekurangan Pengawasan Bebas	113
7. Tubuhkan Ombudsman Awam Bebas.	114

VIII: Kekurangan Perlindungan untuk Pemberi Maklumat.....	114
8. Tingkatkan perlindungan pemberi maklumat.	115
Kata-kata Penutup	115
3e: Keadilan Ekonomi.....	116
Pengenalan	116
I. Masyarakat Inklusif	116
1. Membina masyarakat bersatu padu berasaskan kesaksamaan dan keadilan.	116
2. Tubuhkan Suruhanjaya Peluang Pekerjaan Saksama untuk melindungi kumpulan minoriti daripada diskriminasi di tempat kerja.	117
3. Isytiharkan Akta Keterangan Sosial dan menubuhkan Suruhanjaya Keterangan Sosial bebas yang bertanggungjawab terus kepada Parlimen.	117
II: Kesan COVID-19 terhadap Kelompok Rentan.....	117
4: Pastikan perlindungan sosial untuk isi rumah berpendapatan rendah yang diketuai oleh wanita.	118
5. Jalankan projek perintis Pendapatan Asas Sejangat (UBI) untuk menilai kesesuaian pelaksanaan penuh menjelang 2025.	118
III. Perumahan Awam Mampu Milik untuk Kumpulan Sasar yang Memerlukan Tempat Tinggal yang Memuaskan	119
6. Ambil langkah ke arah perumahan kolaboratif, mampu milik, berasaskan komuniti.	119
7. Amalkan dasar perumahan awam yang cekap.	119
8. Isytiharkan Akta Perumahan Pekerja Ladang.	120
9. Berhenti mengusir peneroka bandar.	120
10. Majlis tempatan mesti bertanggungjawab ke atas penyelenggaraan rumah pangsakos rendah.	121
IV: Hak Saksama untuk Pasangan Dwinasional.....	121

11. Beri pasangan bukan warganegara hak yang sama kepada pekerjaan dan perkhidmatan sosial.....	122
Kata-kata Penutup	122
3f: Pendidikan	123
Pengenalan	123
I: Pengaruh Politik Partisan.....	123
1. Wujudkan sistem akauntabiliti yang menyeluruh dan padu.....	123
2. Mansuhkan AUKU.....	125
3. Kembalikan pendidikan sivik dan kewarganegaraan di sekolah kebangsaan.....	125
II: Pendidikan Inklusif	126
4. Laksanakan dasar dan undang-undang pelbagai budaya yang menunjukkan rasa hormat, dan menghargai kepelbagaian dalam budaya, bahasa dan gender di sekolah dan institusi pembelajaran.	126
5. Lindungi dan kuatkuasakan hak perlembagaan rakyat Malaysia untuk mengakses pendidikan bahasa pertama.....	126
6. Sokong dasar kesaksamaan gender yang melarang diskriminasi gender.	127
7. Sediakan akses kepada pendidikan untuk semua kanak-kanak tanpa kerakyatan dan tidak berdokumen.....	127
III: Autonomi Sekolah & Penyahpusatan Pendidikan.....	128
8. Kembalikan autonomi dalam pelbagai peringkat—negeri, daerah, sekolah.	128
9. Jalankan inisiatif pendidikan ternyahpusat perintis untuk memulihkan autonomi sekolah.	128
10. Wujudkan kurikulum sekolah tahunan, kad laporan integriti dan keselamatan yang dirangka oleh sekolah.....	129

11. Dedahkan data statistik dalam talian tentang profil sekolah dan laporan penyelidikan tentang pendidikan di negara ini.	129
12. Jadikan data yang dikumpul daripada guru boleh diakses merentas semua agensi.	129
13. Maksimumkan penyertaan awam dalam penggubalan dasar.	129
14. Perkasakan persatuan ibu bapa dan guru untuk melaksanakan peranan mereka dalam menjaga kesejahteraan pelajar dan memeriksa amalan tidak teratur di sekolah.	130
15. Baik pulih dan perbaharui sistem pembayaran KPM.	130
16. Kaji semula kuasa eksekutif dan kecekapan profesional Pejabat Pendidikan Daerah untuk menerajui perubahan di peringkat sekolah.	130
IV: Pendidikan Holistik.....	130
17. Laksanakan penilaian kompetensi piawai bagi menggantikan UPSR.	131
18. Bebaskan guru daripada mentaliti yang taksub gred dan galakkan mereka memainkan peranan sebagai fasilitator pembelajaran.....	131
19. Mengenai pengajaran bahasa, tumpukan kepada kemahiran dan kecekapan dan bukannya untuk lulus peperiksaan.	132
20. Pulihkan kurikulum sejarah, dengan penekanan kepada fakta dan penghayatan kepelbagaian.....	132
21. Jalankan pendidikan hak asasi manusia melalui bengkel dan kerja projek di sekolah rendah sehingga ke universiti.	133
22. Siasat kehilangan pembelajaran dan keciciran akibat penutupan sekolah.	133
V: Guru Tidak Berprestasi & Profesionalisme Guru	134
23. KPM dan Jabatan Perkhidmatan Awam mesti menunjukkan akauntabiliti dalam mengendalikan guru bermasalah.	134
24. Kaji kuasa mutlak yang dipegang oleh Suruhanjaya Perkhidmatan Pendidikan dalam melaksanakan pengambilan, pelantikan dan kenaikan pangkat pegawai pendidikan.....	135

25. Alihkan kuasa penyiasatan yang diberikan kepada Kementerian Pendidikan kepada Ombudsman atau Panel Bebas.....	135
26. Pastikan guru dalam perkhidmatan mengikuti pembangunan pembelajaran profesional bulanan.	135
27. Kembalikan semula dasar pembaharuan tiga tahun lesen mengajar.	135
28. Tubuhkan badan profesional yang tidak berat sebelah untuk menilai kecekapan guru sebelum sebarang kenaikan pangkat.	136
29. Keluarkan guru daripada perkhidmatan awam dan letakkan mereka di bawah bidang kuasa pihak berkuasa sekolah.....	136
VI: Kesihatan Fizikal & Mental Pelajar.....	136
30. Jadikan sistem sekolah sebagai bahagian penting dalam sistem kesihatan mental negara.....	136
31. Sekolah hendaklah menubuhkan Jawatankuasa Program Kesihatan Pelajar.....	137
32. Ambil guru terlatih profesional untuk mengajar mata pelajaran pendidikan jasmani dan kesihatan.....	137
33. Ambil pendekatan proses sistemik untuk menangani kekurangan ketahanan diri pelajar, termasuk isu kesihatan mental.	137
VII: Penjagaan Awal Kanak-Kanak.....	138
34. Wujudkan Sistem Pendidikan Asuhan Kanak-Kanak Awal yang bersepadu dan menyeluruh.....	138
Kata-kata Penutup	139
3g: Demokrasi Tempatan.....	140
Pengenalan	140
I: Perwakilan Tempatan.....	140
1. Kembalikan semula pilihan raya majlis tempatan.	140
II: Kebebasan Maklumat & Penyertaan Awam.....	141

2. Sediakan maklumat kepada orang ramai melalui perubahan dasar dan perundangan.....	141
--	-----

Kata-kata Penutup	142
-------------------------	-----

3h: Buruh	143
------------------------	------------

Pengenalan	143
------------------	-----

I: Hak Kebebasan untuk Berpersatuan	144
---	-----

1. Pinda Akta Kesatuan Sekerja 1959 untuk menghapuskan halangan kepada penubuhan organisasi dan mengukuhkan peranan Badan Kehakiman ke atas Eksekutif.	144
---	-----

2. Pinda IRA untuk menghapuskan semua halangan kepada kebebasan berserikat dan berhimpun pekerja.	145
--	-----

II: Hak untuk Bekerja, Mendapat Faedah & Tempat Kerja Lebih Selamat	145
---	-----

3. Pinda Akta Pekerjaan 1955 untuk mendorong tempat kerja mematuhi piawaian kerja yang baik, seperti yang ditakrifkan oleh ILO.	146
--	-----

4. Mansuhkan buruh kontrak dalam perkhidmatan awam.....	146
---	-----

5. Pastikan masa depan yang lebih baik untuk warga Malaysia yang bekerja dalam kategori pendapatan rendah melalui perundangan yang mengutamakan pekerja warga Malaysia.	147
--	-----

6. Kuatkuasa undang-undang buruh untuk melindungi pekerja asing daripada eksploitasi.	147
--	-----

3i: Kesihatan	148
----------------------------	------------

Pengenalan	148
------------------	-----

I: Pelaburan dalam Kesihatan Awam & Penjagaan Kesihatan Awam	148
--	-----

1. Utamakan kesihatan dengan menyalurkan belanjawan melebihi 4% daripada keluaran dalam negara kasar.	149
--	-----

2. Pastikan ekuiti dalam pembiayaan penjagaan kesihatan dengan melaksanakan mekanisme subsidi silang berdasarkan prinsip percukaian progresif.	149
---	-----

II: Kapasiti & Pembangunan Penjagaan Kesihatan dalam Sektor Awam ..	150
3. Kenakan moratorium ke atas hospital swasta baharu.....	150
4. Bina lebih banyak hospital di kawasan bandar.....	150
III: Kelestarian Tenaga Kerja Kesihatan	150
5. Pengecualian pengambilan kakitangan kesihatan daripada Dasar Pengoptimuman Sumber Manusia.	151
6. Tubuhkan Suruhanjaya Perkhidmatan Kesihatan Awam untuk memperkenalkan sistem kenaikan pangkat yang telus.	151
IV: Penjagaan Kesihatan Utama.....	151
7. Laksanakan Sistem Doktor Keluarga.	152
8. Integrasikan perkhidmatan penjagaan primer swasta dan awam.....	152
V: Penjagaan Sosial & Inklusif.....	153
9. Rangka pelan tindakan menyeluruh untuk kesihatan mental dan sokongan psikososial untuk wanita.	153
10. Gunakan pendekatan sejagat dalam kesihatan yang menumpukan migran.	153
11. Beri individu tanpa kerakyatan akses universal kepada perkhidmatan asas penjagaan kesihatan dan hapuskan halangan kos untuk kanak-kanak bukan warganegara.....	154
12. Rangka pelan persediaan wabak.....	154
Kata-kata Penutup	155
3j: Alam Sekitar	156
Pengenalan	156
I: Tindakan Perubahan Iklim	156
1. Isytiharkan kecemasan iklim negara dan arus perdanakan tindakan perubahan iklim dalam perancangan pembangunan negara.....	156
II: Ketelusan dalam Proses Membuat Keputusan	157

2. Libatkan orang awam sebagai pembuat keputusan dalam proses perancangan pembangunan.....	157
3. Institusikan proses penglibatan orang awam dan wajibkan kelulusan dewan undangan negeri untuk penyahwartaan hutan simpan.....	158
III: Pemuliharaan Sumber Asli.....	158
4. Gabungkan belanjawan dan perancangan hijau.....	158
5. Lindungi hutan tadahan air.....	159
6. Tingkatkan kesalinghubungan hutan dalam landskap yang berpecah-pecah.....	159
7. Takrif semula perlindungan hutan.....	159
8. Membolehkan pemuliharaan hutan yang mampan.	160
IV: Penilaian Kesan Alam Sekitar.....	160
9. Semak semula proses kelulusan dan penilaian untuk EIA.....	161
10. Semak semula piawaian pembalakan EIA Sarawak.....	162
11. Gantikan EIA dengan sistem penilaian kesan alam sekitar dan hak asasi manusia.	162
V: Pembangunan Lestari.....	162
12. Menambah baik pengurusan sisa pepejal.	162
13. Menghadkan penyelerakkan kawasan perbandaran untuk melindungi hutan.	163
14. Meningkatkan infrastruktur laluan pejalan kaki dan usaha untuk memulihara kawasan hijau terbuka awam.	163
3k: Pengangkutan	164
Pengenalan	164
I: Penyahpusatan Perancangan Pengangkutan	164

1. Turunkan pengurusan perkhidmatan pengangkutan daripada kerajaan persekutuan kepada kerajaan negeri dan/atau pihak berkuasa tempatan.	165
2. Kaji semula Dasar Pengangkutan Negara ke arah memenuhi matlamat bandar yang lebih luas iaitu kejiranan dalam jarak 20 minit untuk mengurangkan pergantungan kepada kereta di bandar dan wilayah.	165
3. Tingkatkan kemahiran kakitangan awam yang bekerja dalam perancangan pengangkutan bandar dengan latihan berterusan dan profesional.....	165
II: Pembangunan Saksama.....	165
4. Wujudkan rangka kerja pembiayaan pengangkutan nasional untuk memastikan pembangunan wilayah yang saksama.....	166
III: Dasar Progresif untuk Kelestarian.....	166
5. Integrasikan garis panduan dan dasar perancangan negeri dan tempatan ke dalam Dasar Pengangkutan Negara yang disemak dan Rancangan Fizikal Negara yang menggalakkan pertumbuhan pilihan pengangkutan yang mampan.	166
6. Tanamkan amalan terbaik perancangan bandar baharu dalam dasar perancangan negeri dan tempatan kita.	166
3I: Pertanian	168
Pengenalan	168
I. Keselamatan dan Kedaulatan Makanan	168
1. Beri kebebasan petani ke atas input benih, pertanian dan pilihan pasaran.....	169
2. Jangan menandatangani sebarang perjanjian perdagangan bebas (FTA).	169
3. Nyahpusat ekosistem pertanian—iaitu mewujudkan ekosistem baharu berasaskan alam semula jadi tempatan.....	169

4. Perkasakan Lembaga Pemasaran Pertanian Persekutuan (FAMA) untuk membeli produk petani melalui sistem penyimpanan sejuk di setiap lokaliti.....	169
5. Laksanakan skala ekonomi yang sederhana melalui penubuhan koperasi atau syarikat tempatan yang terhad di kawasan tersebut.....	170
6. Hadkan kawasan ladang.....	170
7. Tukar sistem subsidi semasa kepada bantuan terus kepada petani...	170
8. Bantu usahawan pertanian kecil dan sederhana bersaing di peringkat yang lebih tinggi tanpa melibatkan syarikat korporat yang telah bertapak	170
II. Hak Petani.....	170
9. Naik taraf komponen hak petani sebagai sebahagian daripada dasar Kementerian Pertanian dan Industri Makanan (KPIM).	171
III: Akses kepada Tanah	171
10. Selenggara kawasan pertanian untuk penanaman makanan.	171
11. Beri petani kecil pajakan selama 20 tahun.	172
12. Ubah suai prosedur operasi standard kerajaan negeri yang berkaitan dengan pelupusan tanah (bermilik tanah) untuk mencerminkan pendekatan hak petani untuk mendapatkan akses kepada tanah.	172
Kata-kata Penutup	172
Lampiran: Tajuk & kod penyerahan Manifesto	173

Senarai Singkatan

AKM	Akta Komunikasi dan Multimedia 1998
AMCP	Akta Mesin Cetak dan Penerbitan 1984
AP	Ahli Parlimen
APP	Akta Perhubungan Perusahaan 1967
ARR	Akta Rahsia Rasmi 1972
AUKU	Akta Universiti dan Kolej Universiti 1971
BIM	Bahasa Isyarat Malaysia
CEDAW	Konvensyen Penghapusan Segala Jenis Diskriminasi Terhadap Wanita
CRPD	Konvensyen mengenai Hak Orang Kurang Upaya
CSO	Organisasi masyarakat sivil
ECCFE	Pendidikan awal penjagaan kanak-kanak
GBM	Gabungan Bertindak Malaysia
GLC	Syarikat berkaitan kerajaan
ILO	Pertubuhan Buruh Antarabangsa
IPCMC	Suruhanjaya Bebas Aduan Polis Terhadap Salah Laku
JAC	Suruhanjaya Pelantikan Kehakiman
JKOASM	Jaringan Kampung Orang Asli Semenanjung Malaysia
LGBTIQ+	Lesbian, gay, bisexual, transgender, intersex, queer and others
MCCHR	Pusat Perlembagaan dan Hak Asasi Manusia Malaysia
MEB	Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia
KDNK	Keluaran dalam Negara Kasar
KK	Kementerian Kewangan
KPI	Petunjuk Prestasi Utama
KPM	Kementerian Pendidikan
KDN	Kementerian Dalam Negeri
KKM	Kementerian Kesihatan
KPIM	Kementerian Pertanian dan Industri Makanan
KPPK	Kementerian Perusahaan Perladangan dan Komoditi
KPWKM	Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat
KWSP	Kumpulan Wang Simpanan Pekerja
NGO	Pertubuhan Bukan Kerajaan
NUAP	Pelan Tindakan Perpaduan Negara
NUB	Rangka Tindakan Perpaduan Negara
OKU	Orang Kurang Upaya
OSCC	Pusat Krisis Sehati
PERAIS	Persatuan Anak Istimewa Sarawak
PERKESO	Pertubuhan Keselamatan Sosial
ROL	Kedaulatan Undang-undang
SJKC	Sekolah Jenis Kebangsaan Cina
SME	Perusahaan kecil dan sederhana
SPR	Suruhanjaya Pilihan Raya
SPRM	Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia

manifestorakyat2021.org